

kede, og en ny Race traadte ind i Arbejdet. Hvordan de slagne i Hovedstaden og Litteraturen bødede Traadene sig imellem, var af mindre Betydning heroverfor. Spørgsmaalet er for Topsøes Vedkommende: saa han, *Politikeren* Topsøe, de nye Realiteter i Øjnene? Anmelderen mener kættersk, at det, der skete i 1866, ikke var saa galt, men det blev rigtig nok sørgelig forplumret i Aarene derefter. Hvad var Realitetspolitikernes Opgaver efter 1866? At knytte Racerne sammen, om muligt, at skabe Kultur af Kraft, at se Byens Nederlag i Øjnene og føre det slagne Hellas ind i det sejrende Rom. Havde Topsøe Blik herfor, Topsøe, som 1870 søgte at splitte Ministeriet Holstein ved at smæde Godsejerne og 1881 førte Krigen mod Skeel fra udpræget københavnske Synspunkter, Topsøe, som efter ungdommelige Anfægtelser bandt sin Sag til Estrup, en Realitetspolitiker, der svigtede paa sit første og store Programpunkt: Landet til Samling! Topsøe døde i mere end een Forstand for tidlig, det er vist. Der er Tegn til, at han kort før sin Død var begyndt at tvivle paa Kursen. Maaske vilde han, om han havde levet, have gjort sig fortjent til Vilh. Andersens Hædersnavn. Maaske. Som det er, vil Anmelderen bevare Ordet Realpolitiker for dem, der byggede deres Hus paa den ny Races Jord. Ogsaa Realpolitikken har sine aandelige Grader, der var baade en Lyriker som Berg, en Filosof som Hørup, en Ræsonnør som Holstein; i sit egentlige Væsen lever det reale hos en Mand som Høgsbro. — Udover disse Antydninger giver Vilh. Andersens Bog ikke Anledning til Bemærkninger indenfor det her berørte Omraade, fordi den selv gaar saa lidet i Enkeltheder. Der vilde utvivlsomt kunne skrives en værdifuld Bog om Topsøe som Højrepolitiker. Hvis der mellem hans Papirer er Stof dertil, vilde Vilh. Andersen gøre en god Gerning ved at bringe det frem. Det skønne Monument, han har sat Skribenten, vilde derved kun vinde i Værd. *Povl Engelstoft.*

Klaus Bernthsens to Bind Livserindringer, *Erindringer fra Barndom og Ungdom* og *Erindringer fra Manddommens Aar*, er straks ved deres Fremkomst blevet sande Folkebøger, der har vundet en ualmindelig Udbredelse, hvad der er et Vidnesbyrd om Forfatterens virkelige Popularitet som Politiker, men naturligvis ogsaa om Bøgenes Egenskaber. De er velskrevne og letflydende, affattede i et behageligt og jævnt Sprog og med megen Sans for det underholdende. Her skal fremhæves, at de heller ingenlunde er uden historisk Værdi. I første Bind berettes Træk fra gammeldags Bondeliv jævnsides med Træk fra den grundtvigske Bevægelse, der saa væsentlig skulde komme til at bidrage

til Bondelivets radikale Omformning. Klaus Berntsen kom selv tidlig ind i denne Bevægelse, hvis største folkelige Kraft, Kristen Kold, blev hans Læremester. Virksomhed fra purung Alder som ueksamineret Friskolelærer under haarde Rivninger med et ilde-sindet gejstligt Tilsyn blev Forspillet til hans hele senere Virksomhed i Venstrebevægelsen. Første Bind slutter med hans Indtræden i det politiske Liv, der markerede en videre Udvikling af Bondesønnens Trods mod de lokale Embedsautoriteter. Andet Bind behandler særlig den fortsatte Vækst af Berntsens Indflydelse paa alle Omraader af Fynboernes offentlige Liv. Det er den *politiske* Del af Erindringerne og er, forekommer det mig, af størst Interesse. Det drejer sig om Tiden fra 1873 til 1886, og vi faar en Del Træk til Belysning af, hvad der her er foregaaet paa forskellige Felter: det kommunale Liv, hvor den folkelige Selvbevidsthed paa denne Tid gør stærke Fremstød, og hvor Kl. Berntsen har gjort en meget betydelig Indsats, Landbefolkningens økonomiske Selvstyre, Skyttebevægelsen etc. Rigsdagslivet berøres ogsaa ligesom adskillige andre Ting, der er foregaaet udenfor Fyns Omraade, men i det hele har man et stærkt Indtryk af, at Kl. Berntsen indtil det Tidspunkt, hvorved Erindringerne slutter, væsentlig har staaet som den *lokale* Fører, der lagde sine Kræfter mere i Hjemstavnens Gerning end i Landspolitiken.

Kl. Berntsen kan siges at have været »Grundtvigianer« i meget bred Forstand. Han har, og altid paa førende Plads, fulgt den folkelige Vækkelse paa Landet i saa at sige alle dens Forgreninger, i baade aandelig, politisk og økonomisk Retning. Han har aldrig selv glemt, at hans egentlige Udgangspunkt var Kr. Kolds barnlige Tale om Guds Herlighed og Danmarks Lykke, og der laa et stort Symbol i, at en Mand med disse Forudsætninger blev Danmarks Konseilspræsident. Men iøvrigt at tage selvstændig Stilling til Grundtvigianismens kirkelig-teologiske Opfattelse har næppe nogensinde været Kl. Berntsen magtpaaliggende. Det gælder derimod i høj Grad en grundtvigsk Præst som *Morten Pontoppidan*, hvis *Minder og Oplevelser* berører den samme Udvikling som Kl. Berntsens Erindringer, men ud fra andre Synspunkter og Forudsætninger. Vi læser om Pontoppidans Hjem og Uddannelse, hans Virksomhed som Højskoleforstander og Præst, om hans Deltagelse i Provisorietidens Politik og om hans ærlige og bestandige Kampe for at skaffe »moderne« Meninger Indpas i grundtvigske Krese. Den unge Pontoppidan stred bravt for at faa de ældre landlige og teologiske Højskolemænd som Ludv. Schrøder til at forstaa de ny Forfattere,

der var »Fritænkere«. Indenfor Kirkelæren vilde Pontoppidan bryde Bane for en nyrationalistisk Opfattelse helt paa Trods af Grundtvigianismens oprindelige dogmatiske Syn. Om alt dette berettes meget kortfattet og noget brudstykkeagtigt og uden noget egentlig historisk Perspektiv. Det er dog historisk mærkeligt, at en Præst omkring 1900 skulde kæmpe under saa voldsom Modstand og i det hele saa forgæves for at faa genskabt en Tolerancens Tilstand indenfor den danske Kirke som den, der raadede gennem hele første Halvdel af det 19. Aarhundrede lige til den Tid, da Præsteskabet maatte gribe tilbage til den konsekvent gennemførte Orthodoxi som det eneste, der kunde give Sammenholdskraft og en fast Stilling overfor det frembrydende kirkelige Demokrati, hele den »Vækkelsen«s Retning, som ogsaa Morten Pontoppidan har tilhørt, samtidig med at han satte saa meget ind paa at bekæmpe en af »Vækkelsen«s vigtigste Frugter.

Hans Jensen.

Under Udarbejdelsen af Bogen om Carl Jacobsens Liv og Gerning fandt Professor Johannes Steenstrup i Arkivet paa Carlsberg og blandt Familiebreve, der var stillet ham til Raadighed, godt Materiale til J. C. Jacobsens Karakteristik, som ikke kunde finde Plads inden for de givne Rammer, hvorfor den Tanke opstod hos ham at sende en mindre Bog ud som Forløber, en Bog, der skulde naa til videre Kredse end det store af Ny Carlsberg-Fonden bekostede Værk. Saaledes blev Skriftet *Carl Jacobsen og hans Fader* til. Titlen til Trods samler Interessen sig om J. C. Jacobsen, af hvis Breve store Uddrag gives, saaledes at Fremstillingen efter sin Form minder om de engelske Biografier. Brevene, der er skrevne til Hustruen eller Sønnen, er stærkt personligt prægede. Jacobsen vil vejlede sin eneste Søn og meddele ham af sit Livs Erfaring vunden ved Selviagttagelse og Selvopdragelse og ved Arbejdet mellem Mennesker. Overfor Faderen staar Sønnen, tung og sen, hemmet af den ældres faste Personlighed, indtil lange Studierejser giver ham Mulighed for Udvikling og Dygtiggørelse.

Brevene er dog ikke eneste Kilde for Skildringen; den bæres helt igennem af Professor Steenstrups egne Erindringer fra Carlsberg, hvortil Slægtskab og Venskab har knyttet ham fra tidligste Tid; hans nænsomme Forstaaelse af Mennesker og deres Udviklingskaar, som vi kender fra Biografien af Bricka, fornægter sig ikke i denne Bog.

E. J.